

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

INFORMATIE II

Tips en Wenken, w.o.

- 't Weer
- Literatuur
- Smeren

door E. Zwijnenberg

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
1. Vangen.....	4
2. Het weer.....	4
3. Beroepsmolenaars.....	4
4. Als u nog geen molen heeft.....	5
5. Een vergelijking.....	5
6. De wind.....	6
7. Maalstaat.....	8
8. Controle op warmlopen.....	9
9. Literatuur.....	9
10. Oude reglementen.....	11
11. Smeren met talkvet.....	11
12. BIJLAGE.....	14

In deze en andere “Informatie”-documenten staan soms verwijzingen naar bepaalde pagina’s op basis van de oorspronkelijk bladzijdenummers. Die bladzijdenummers zijn in de rechterkantlijn opgenomen in rechthoekige kaders met gele achtergrond.

1

Voorwoord

Amsterdam, januari 1971,

Naar aanleiding van het eerste deel ontving ik nog enkele opmerkingen en aanvullingen van de heren J. den Besten en J. Gunneweg, die ik u hier gaarne doorgeef, met vermelding van het onderwerpje en de bladzijde waarop dat stond vermeld.

N.B. De hiervoor genoemde opmerkingen en aanvullingen zijn verwerkt in Informatie I en uit deze uitgave verwijderd.

In "INFORMATIE" deel 1 vroegen wij al of u ons eens wilt schrijven als u bepaalde gebruiken, handigheden, ervaringen of dergelijke bij molenaars hebt opgemerkt, of als u zelf in de praktijk bepaalde dingen ondervonden hebt. Tot nog toe ontvingen wij slechts weinig reacties.

Kom, denk eens na en schrijf ons eens. Er zijn zoveel zaken die voor uw medeleden interessant kunnen zijn! Hoe vaak hoort u geen verhalen van beroepsmolenaars? Over wat er gebeurde tijdens een zware storm, of wat ze deden toen ze een keer meemaakten dat de wind plotseling draaide, of hoe ze een keer bijna brand hadden, en wat ze daarvan leerden, en wat hun goede vader altijd zei, of wat bezoekers een keer voor streken uithaalden etc. etc.

Ook de ervaringen van hen die geslaagd zijn voor het examen kunnen interessant zijn: het zoeken naar een molen om mee te kunnen malen, de problemen bij het voor het eerst weer in bedrijf stellen van zo'n molen etc.

Schrijf ons dus!!!

Ik dank de heren J. den Besten en E. Smit jr. voor het doornemen van het manuscript van deze 'INFORMATIE II', en hun waardevolle opmerkingen.

Eric Zwijnenberg

Herengracht 75,
Amsterdam-C.
Tel. 020-221442

Molen "De Wimmenumer"
Krommedijk 2
Egmond a/d Hoef
Tel. 02206-1835

1. Vangen

Ter illustratie van de voorzichtigheid die men daarbij moet betrachten het volgende: Bij een flink malende molen is de energie die het draaiende wiekenkruis bezit, net zo groot als de energie van een flinke personenauto die met een snelheid van 125 km/uur rijdt. Die houdt u ook niet "één, twee, drie" tegen. Niet te schielijk vangen dus, gun de molen even de tijd om tot stilstand te komen. Een oude regel van de Schermer luidt: "zullen de molens met alle voorzichtigheid, langzaam, en ten minsten niet vóór den derden omgang worden gevangen." Dat wil dus zeggen dat er tenminste nog twaalf enden moeten komen vóór de molen stilstaat. De heer Den Besten wil het zelfs nog wat voorzichtiger, n.l.: Eén vijfde á een zesde van de snelheid in enden per minuut laten passeren voor de molen stilstaat.

Dus:	bij	60 enden/minuut	10 à 12 enden
	"	50 "	" 13 à 16 "
	"	100 "	" 17 à 20 "
	"	120 "	" 20 à 24 "

Natuurlijk hangt dit allemaal ook af van de grootte van de molen, en is het vangen voornamelijk een gevoelskwestie.

Een molenaar met ervaring staat heus geen enden te tellen als hij vangt, maar om het te leren zijn bovenstaande regels zeker de moeite waard.

Te lang de vang laten slepen is echter ook niet goed, er bestaat dan gevaar voor brand. Dat dat lang niet denkbeeldig is zal U duidelijk zijn als u hoort dat de hoeveelheid warmte die vrij komt als een flink malende molen op normale wijze wordt gevangen, meer dan voldoende is om 14 liter water van 0° C tot 100° C te brengen, dus van ijs tot kokend water! Als die warmte moet opgevangen worden door de vangstukken en het bovenwiel.

2. Het weer

Kennis daarvan is een belangrijke zaak voor de molenaar, en vormt een van de belangrijke eisen voor het examen. Ook zonder uw instructeur kunt u veel van het weer leren, gewoon door veel zelf te oefenen in het weer voorspellen. Dat hoeven geen voorspellingen voor de volgende dag te zijn, maar gewoon voor het eerstvolgende uur, of zelfs alleen voor het komende kwartier. Maak er een gewoonte van veel naar de lucht te kijken, en probeer elke keer voor uzelf te voorspellen wat u denkt dat er het komende uur gaat gebeuren. Zal de wind ruimen, krimpen, of aanwakkeren? Zal het gaan regenen of sneeuwen? Door u vooral goed bewust te worden van de fouten die u maakt, zal uw kennis van het weer langzaam maar zeker toenemen. Dus nogmaals, oefen, elk moment dat u in de gelegenheid bent om naar de lucht te kijken.

3. Beroepsmolenaars

Laat u zich niet door hen afschrikken of ontmoedigen als zij zich eens minachtend over "die amateurs" zouden uitlaten, of door te beweren dat zij het hun hele leven al doen zonder zo'n diploma. Er is namelijk gewoon een principieel verschil tussen een beroeps- en een

vrijwillige molenaar. Van de eerste wordt verwacht dat hij met zijn bepaalde molen zijn werk goed doet en geen brokken maakt, maar toch eruit haalt wat erin zit. Dat hij allerlei handelingen doet zonder er over na te denken waarom hij die zo doet geeft niet, de praktijkervaring van vader op zoon heeft geleerd dat ze goed zijn. Dat hij van andere typen molens, andere constructies of bedieningswijzen niets af zou weten, geeft niet. Hij vormt één geheel met zijn eigen molen. De amateur-molenaar mist die kennisoverdracht van vader op zoon. Van hem wordt verwacht dat hij een verklaring heeft voor zijn handelwijzen. Van hem wordt ook verwacht dat hij zoveel mogelijk van allerlei typen weet. Hij kan immers in situaties komen waarin hij met een voor hem vreemde molen moet gaan malen. Hij hoeft ook niet het uiterste van de molen te vergen, maar hij moet er zorg voor dragen dat er op veilige en verantwoorde wijze met de molen wordt gedraaid. En juist vanwege dat laatste: op verantwoorde wijze malen, wordt er zoveel kennis vereist bij het examen.

11

4. Als u nog geen molen heeft

En zich voorbereidt op het examen, is het heel nuttig uw fantasie eens te laten gaan, en zich voor te stellen wat er allemaal zou kunnen gebeuren wanneer u op een gegeven moment in de gelegenheid komt met een molen te gaan malen. Wat zou u allemaal gaan doen om de molen te leren kennen? Welke afspraken zou u met de eigenaar maken, hoe staat u tegenover een inspectie door een molenmaker, waar zou u allemaal op letten? enz. enz. Laat uw fantasie maar de vrije loop. Bedenk maar gevallen van gebroken heklatten of verrotte schoren, van onverwacht grote aantallen bezoekers etc. De kans is namelijk groot dat u over zulke situaties op het examen vragen gesteld krijgt!

5. Een vergelijking

Maken tussen het besturen van een auto en het bemalen van een molen, is wel eens aardig. Zowel voor het rijden als voor het malen moet u lessen volgen van een instructeur, die op een goede dag zegt dat u rijp bent voor het examen. U krijgt misschien examenvrees, en het examen bestaat uit een praktisch gedeelte, waarbij gelet wordt op de bedrevenheid en de ervaring van de kandidaat, en uit een theoretisch gedeelte.

Er zijn meer punten van overeenkomst:

u moet zich richten naar de gedragingen van het	verkeer	weer	beide zijn een beetje te voorspellen, vaak onberekenbaar en veelal wispelturig
die gevormd worden door	medeweggebruikers	wind	
u richt zich naar de omstandigheden door te	sturen	kruien	Meestal doet u dat rustig en wel overwogen, soms snel en rap
oplekken geblazen is	in druk stadsverkeer	bij buiïge NW-wind	

het			
makkelijker heeft u het	op de stille buitenweg	bij regelmatige NO-wind	
om te stoppen moet u	remmen	vangen	beide doet u met de nodige omzichtigheid
tot de bijzondere verrichtingen bij het examen hoort het	achteruit parkeren	klampen	het kan u mee of tegen zitten
informatie over de te verwachten situaties krijgt u van	verkeersborden	wolken	
als u aarzelt zult u	gas wegnemen	zeil weg nemen	
in ieder geval draagt u verantwoording voor uw	medeweggebruikers, de auto en uzelf	bezoekers, de molen en uzelf	

U kunt de vergelijkingen zelf nog wel verder doorvoeren. Natuurlijk zijn er ook punten van verschil: u hoeft niet het verschil tussen schijfremmen en trommelremmen te weten, en ook niet hoe u de auto moet smeren, of hoeveel maal uw krukas wel niet gelagerd is. Bij het molenaarsexamen moet u echter wèl weten het verschil tussen een Vlaamse vang en een stut-vang, en óók hoe u moet smeren, en zéker dat de bovenas op twee plaatsen gelagerd is!!!

En dat mag allemaal ook wel vereist worden, want u heeft de zorg voor uw molen, en niet een of andere garage. En bedenkt u ook, helemaal afgezien van persoonlijk letsel, dat een molen vrijwel onvervangbaar is, in tegenstelling tot een auto-total-loss. Bovendien zal uw molen niet verzekerd zijn voor brokken, en kost een nieuwe molen minstens het dertigvoudige van een nieuwe auto.

6. De wind

De sterkte van de wind wordt op verschillende manieren opgegeven. In de eerste plaats gebruikt het K.N.M.I. in de weerberichten via radio, t.v. en telefoon een benaming, bijvoorbeeld "vrij krachtig". Bovendien wordt dan, vooral bij het telefonisch weerbericht (003) de windsnelheid in meter per seconde (m/sec) opgegeven, maar bij het telefonisch weerbericht voor de luchtvaart doet men het in knopen (1 Knoop = 1 zeemijl per uur = 0,5 m/sec = 1,8 km/uur). Bovendien wordt soms aan het weerbericht nog een bericht van de wind- en stormwaarschuwingsdienst voor de scheepvaart toegevoegd, waarin de z.g. windkracht (volgens de schaal van Beaufort) wordt genoemd. Tenslotte wordt de snelheid van wind in windstoten merkwaaarderwijs meestal weer in km/uur opgegeven.

Het volgende tabelletje maakt het u mogelijk al deze verschillende manieren om de sterkte van de wind aan te geven, met elkaar te vergelijken. Tevens is daarbij nog de z.g. winddruk opgegeven, dat is de kracht die de wind uitoefent per vierkante meter.

U kunt daarmee een indruk krijgen van de druk op zeilen en borden. Daarna volgt nog een tabel om zelf aan de hand van bepaalde kenmerken de windsterkte te bepalen.

windkracht volgens Beaufort	benaming	windsnelheid			winddruk kg/m ²
		km/uur	m/sec	knopen	
0	stil	<1	0,0 – 0,2	<1	0,0 - 0,02
1	zwakke wind	1 - 5	0,3 - 1,5	1 - 3	0,02- 0,11
2		6 - 11	1,6 - 3,3	4 - 6	0,11- 1,8
3	matige wind	12 - 19	3,4 - 5,4	7 - 10	1,8 - 2,2
4		20 - 28	5,5 - 7,9	11 - 16	2,2 - 4,6
5	vrij krachtige w.	29 - 38	8,0 - 10,7	17 - 21	4,6 - 8,5
6	krachtige wind	39 - 49	10,8 - 13,8	22 - 27	8,6 - 13,7
7	harde wind	50 - 61	13,9 - 17,1	28 - 33	13,8 - 21,5
8	stormachtige wind	62 - 74	17,2 - 20,7	34 - 40	21,5 - 30
9	storm	75 - 88	20,8 - 24,4	41 - 47	30 - 42
10	zware storm	89 - 102	24,5 - 28,4	48 - 55	42 - 59
11	zeer zware storm	103 - 117	28,5 - 32,6	56 - 63	59 - 78
12	orkaan	>117	> 32,6	63	> 78

0	Stil; rook stijgt recht of bijna recht omhoog.
1	Windrichting goed herkenbaar aan rookpluimen; windvanen reageren niet.
2	Wind merkbaar in het gelaat; bladeren ritselen; gewone windvanen bewegen.
3	Bladeren en twijgen zijn voortdurend in beweging; de wind strekt een wimpel.
4	Stof en papier dwarrelen op van de grond; kleine takken bewegen.
5	Kleine bebladerde takken maken zwaaiende bewegingen; er vormen zich gekuifde golven op meren en kanalen.
6	Grote takken bewegen; men hoort de wind in telegraafdraden fluiten; paraplu's kunnen slechts met moeite worden vastgehouden.
7	Gehele bomen bewegen; de wind is hinderlijk wanneer men er tegenin loopt.
8	Twijgen breken af; het voortgaan wordt belemmerd.

9	Veroorzaakt lichte schade aan gebouwen.(schoorsteenkapen en dakpannen worden afgerukt).
10	Ontwortelt bomen; aanzienlijke schade aan gebouwen enz. (komt op land zelden voor)
11	Veroorzaakt uitgebreide schade. (komt op land zeer zelden voor)

Opmerkingen. De tabel die op pag. 15 van het "Teleweerboek" van A. Watts staat, gebruikt voor de "algemene beschrijving" niet de benamingen zoals die door het K.N.M.I. worden gebruikt. Zo zult u het woord "lichte koelte" nooit in een weerbericht van het K.N.M.I. horen gebruiken.

Ook het "Gelders molenboek" gebruikt in de tabel op pag. 224 niet de juiste benamingen zoals die voor de weerberichten voor land worden gebruikt, maar de benamingen die op zee in gebruik zijn. Aangezien molens niet in zee plegen te staan, heeft u dus aan de benamingen "stijve bries" e.d. uit het Gelders Molenboek niet veel.

De tabellen die ik u hier gaf staan in het boek "Meten en schatten van Meteorologische grootheden" van Dr. W. Bleeker, en bevat de maatstaven zoals die internationaal zijn vastgesteld. De schrijver merkt nog op: "De ervaring heeft geleerd, dat geoefende waarnemers erin slagen de wind zeer goed te schatten. De fout bedraagt in de regel hoogstens één Beaufortschaaldeel."

De kolom met de getallen voor de winddruk is uit de "almanak voor watertoerisme."

De volgende opmerking van de heer D. Prins illustreert dat u niet altijd blindelings mag vertrouwen op de verwachting van het K,N.M.I.. Uw eigen verwachting van de gebeurtenissen binnen een kwartier of zo, moet voorop staan: "Wanneer windkracht 7 verwacht wordt, kan het b.v. best gebeuren dat door plotseling en onvoorzien "uitdiepen" van een depressie, deze windkracht uitgroeit tot 9, en dan mag er door amateurs niet gedraaid worden."

7. Maalstaat

Het kan voor het bestuur van de Vrijwillige Molenaars in de toekomst belangrijk zijn te beschikken over gegevens van het aantal uur dat door amateurmolenaars wordt gemalen. Wij zouden er daarom prijs op stellen dat u een eenvoudige maalstaat aanlegt, waarin u noteert op welke dag en hoelang u met een bepaalde molen draaide. Voor uzelf is het ook leuk later te kunnen terugblikken op uw activiteiten. Watermolenaars zijn een en ander trouwens meestal verplicht t.b.v. het waterschap waarop wordt uitgemalen. Daarbij moet dan ook veelal het peil van het binnen en het buitenwater, voor en na het malen worden genoteerd.

Maakt u ook eens een lijst van (kleine) herstelwerkzaamheden die u zelf deed. Misschien doet het bestuur daar later ook nog eens een beroep op.

8. Controle op warmlopen

Van lagers kan niet regelmatig genoeg plaats vinden. Ook bij het gebruik van blokken talkvet, want het is meer dan eens gebeurd dat muizen of ratten het vet wegvraten. Onlangs hoorde ik het volgende verhaal (historisch): Bij een vijzelwatermolen liep het bovenste lager van de vijzelbalk zó heet, dat de houten balk onder dit lager wegbrandde, waardoor het lager dieper en dieper wegzakte, de vijzel begon aan te lopen, en verloor in korte tijd enkele centimeters van zijn duigen. De molenaar bluste het vuur met een emmer water, waarmee de zaak gered leek. 's Nachts werd de molenaar toch wat onrustig, en is zijn bed uitgekomen om toch nog eens naar de molen te gaan kijken, en dat heeft de molen gered, want de balk was weer gaan branden! Natuurlijk moest de molenmaker eraan te pas komen: een nieuw stuk hout moest in de betreffende balk worden gezet, maar nog altijd is de diameter van de vijzel bovenaan een paar centimeter te klein ten gevolge van de slijtage tijdens het aanlopen.

9. Literatuur

14

Geschikt voor hen die zich voorbereiden op het examen.

Boeken over molens zijn er in overvloed. Nieuw verschenen literatuur wordt in het orgaan van "De Hollandsche Molen"; "Molennieuws" bekend gemaakt. Een samenvatting daarvan over de jaren 1966 - 1969 staat in het "Jaarboekje 1969" van deze vereniging. Een tamelijk uitgebreide lijst van boeken vindt u ook achterin het (niet meer verkrijgbare) boek "De molens van Zeeland". Hieronder zal ik aangeven welke boeken (of gedeeltes daaruit) het meest belangrijk zijn als u zich voorbereidt op het examen. Bedenk echter wel dat alles wat u over molens kunt lezen meegenomen is. Ook al is het stof waar niet direct op het examen naar gevraagd zal worden, indirect kan het u daarbij toch een steun zijn als "achtergrondkennis".

Verplicht is de kennis van de stof uit:

- 1) "Molens", door Ir. F. Stokuyzen, Uitg. van Dishoeck, Bussum.
Prijs f 8,90; Voor leden van De Hollandsche Molen: f 7,90.
- 2) "Opleiding watermolenaar" door J. den Besten, deel I, II, III.)
Prijs delen I en II f 15,- per stuk, deel III: f 17,20.

+ porto kosten:	afzonderlijk	deel I	:	f 0,60
	"	deel II	:	f 0,60
	"	deel III	:	f 0,80
	"	gezamenlijk deel I + II	:	f 0,80
	"	deel I,II+III	:	f 1,--

Zeer belangrijk is:

- 3) "Gelders Molenboek", De Walburgpers, Zutphen, prijs f 46,- en wel de hoofdstukken: "de ontwikkeling van de vang", door A. Sipman, pag. 131 t/m173 "technische beschrijving van de Gelderse molens" door J.H. Rijnenberg, pag. 175 t/m 231, waarbij enkele goede constructietekeningen staan, en op pag. 222 e.v. de paragrafen "het malen met een windmolen", "de reguleur", "het scherpel en het scherpel (billen)

van de stenen". Dit is momenteel eigenlijk het enige dat er geschreven bestaat over het malen met een korenmolen.

- 4) "Teleweerboek" door Alan Watts; een handleiding voor allen die zelf het weer willen voorspellen. Teleweerboek Bussum, prijs f 9,50. met daarin o.a. "gebruiksaanwijzing", windregels, verklaringen van weerkundige benamingen en uitdrukkingen, iets over wolken. 24 wolkenfoto's. Een boekbespreking van dit werk stond in het tijdschrift "Hemel en Dampkring", orgaan van de Nederlandse Vereniging voor weer- en sterrenkunde, nr. 6, 1969. Vanwege het belang is dit overgenomen, en als BIJLAGE bij deze "informatie" gevoegd. *,)

Belangrijk:

- 5) "De molen in ons volksleven" door A. Bicker Caarten. Uitg. Sijthoff, Leiden. O.a. nog verkrijgbaar bij "De Slegte" (boekwinkels in de meeste grote steden van ons land voor f 6,95. Hierin staat veel over het vroegere molenleven, zoals nachtmalen, zondagsmalen, de molen in de taal (raadsels, rijmpjes, gezegdes), de taal van de molen de namen van molens, hun kleur, baard, gevelstenen en andere versieringen etc.
- 6) "Duizend Zaanse molens" door P. Boorsma. Uitg. van Kampen, Amsterdam. Op pag. 4 en verder staat een en ander over molentypes en constructies, met op pag. 17 e.v. uitstekende constructietekeningen van standerd-, wip-, wip met stelling-, paltrok-, 8-kante bovenkruier met stelling- en korenmolens. Op pag. 33 e.v.. "over de verschillende bedrijven". Prijs: f30,75.
- 7) "Zuidhollands molenboek", Uitg. Samson, Alphen a/d 'Rijn. Interessant zijn: pag. 14 e.v. "molentypen" met tekeningen van wip en 8-kante vijzelmolen, pag. 19 e.v. "geschiedenis van molentypen", pag. 25 e.v. "de industriemolen", pag. 35 e.v. "de poldermolen" en pag. 54- "wieksystemen". Prijs: f 31,50
- 8) "In Holland staat een molen" door A. Bicker Caarten. Uitg. .A.W. Sijthoff, Leiden. Prijs: f 6,20.
Op blz. 20 t/m 77: "het dagelijks leven op de molen" (achtkant van de Waterloospolder bij Rijpwetering). Op blz. 85 "Instructie van de molenaar".

15

Eventueel:

- 9) "Natuurgids voor het weer en de weersvoorspelling" door P.E. Lehr e.a., Uitg. Meulenhoff-Amsterdam. (1960).
Volgens de uitgever uitverkocht en zal niet herdrukt worden. Wellicht kunt u het nog ergens op de kop tikken.

Opmerkingen:

- *) De heer Den Besten is bezig met deel IV van de molencursus, over zeil repareren en zeil maken, synthetische touwsoorten en klassieke soorten, eigenschappen en prijzen, van touw, zeil etc. ca. 20 blz. de prijs wordt ca. f 7,- incl. alles. Over de verschijning hiervan zult u t.z.t. meer horen.
- **) De uitgever deelde zojuist (19 jan. 1971) mede dat het "Teleweerboek" is uitverkocht, en niet herdrukt zal worden. Jammer, we kunnen u als u dit boekje nog niet bezit aanbevelen er nog eens naar te speuren. Wellicht zijn er nog boekhandels die het in

voorraad hebben.

De vermeldde prijzen zijn uiteraard vrijblijvend, het is mogelijk dat sommige prijzen inmiddels hoger zijn geworden. In ieder geval zijn de prijzen van de "verplichte" leerstof op dit moment (jan. 1971) juist.

Natuurlijk verplicht niemand u al deze boeken aan te schaffen. Misschien kunt u de boeken die u niet heeft eens inzien of lenen van andere amateur-molenaars, of lenen van een bibliotheek. Wist u dat iedereen op de Universiteitsbibliotheken gratis boeken mag inkijken en ter plaatse gaan zitten lezen? U hoeft er geen student voor te zijn. Hetzelfde geldt, voor zover mij bekend, voor z.g. Openbare leeszalen- en bibliotheken. Vrijwel alle hierboven genoemde boeken zult u op de Universiteits- en Openbare bibliotheken aantreffen. Mee naar huis nemen mag alleen als u, wat betreft de Universiteitsbibliotheek, student bent, of "geïntroduceerd" bent, en wat betreft de Openbare bibliotheek als u lid bent. (Meestal slechts enkele guldens per halfjaar).

Al deze bibliotheken bevatten vaak ook een schat aan oude archieven, waar u veel zult kunnen aantreffen over verdwenen molens. We kunnen u archiefonderzoek warm aanbevelen. Inlichtingen over dit soort speurwerk kunt u krijgen bij G. Keunen, Sjanghaidreef 25, Utrecht.

10. Oude reglementen

Voor molenaars, van polders of waterschappen, kunnen erg interessant zijn. Als u zo iets eens tegen komt, is het de moeite waard het te laten kopiëren. U kunt er vaak nog iets van leren. Hier een artikel uit het reglement voor de Schermer uit '1842: "Dijkgraaf en Heemraden hebben goedgekeurd en verstaan te arresteren:"

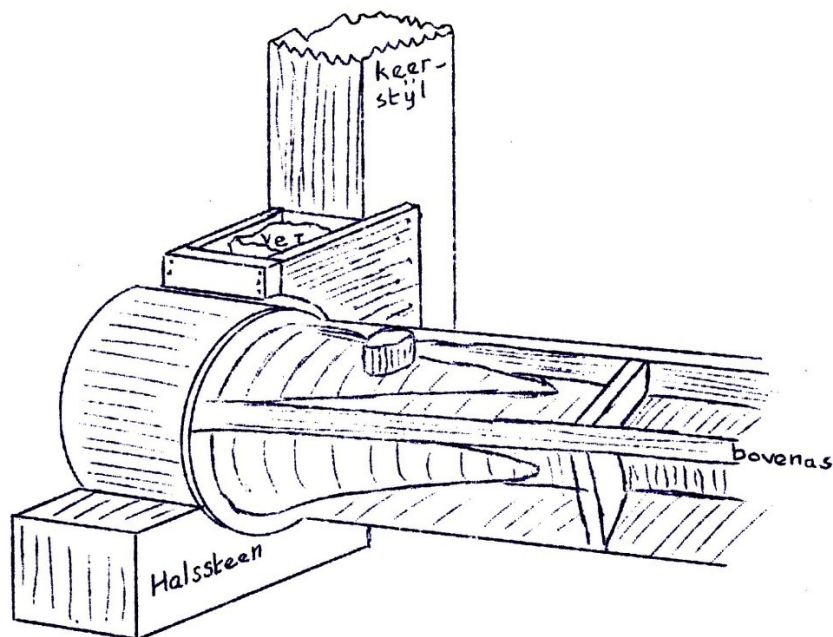
"Art.19. De molenaars zullen zich onder geen voorwendsel van hunnen molen mogen begeven, wanneer dezelve gezeild staat of aan het malen is, zelfs niet zonder dringende noodzakelijkheid van de molenwerf. Zij zullen zich alsdan evenmin te slapen mogen leggen en de zorg voor het malen aan hunne vrouwen, jongens of kinderen toevertrouwen. Zoo lang er gemalen wordt, zal de deur aan de luwe zijde van den molen moeten open staan. Een en ander niet behoorlijk nagekomen wordende, zal zulks voor de eerste maal met f 6,- voor de tweede maal met f 12,- worden gestraft en voor de derde maal met het ontslag als molenaar."

Wie rekent uit met hoeveel dat overeenkomt in onze huidige geldwaarde? Het bestuur houdt zich aanbevolen voor toezending van andere reglementen.

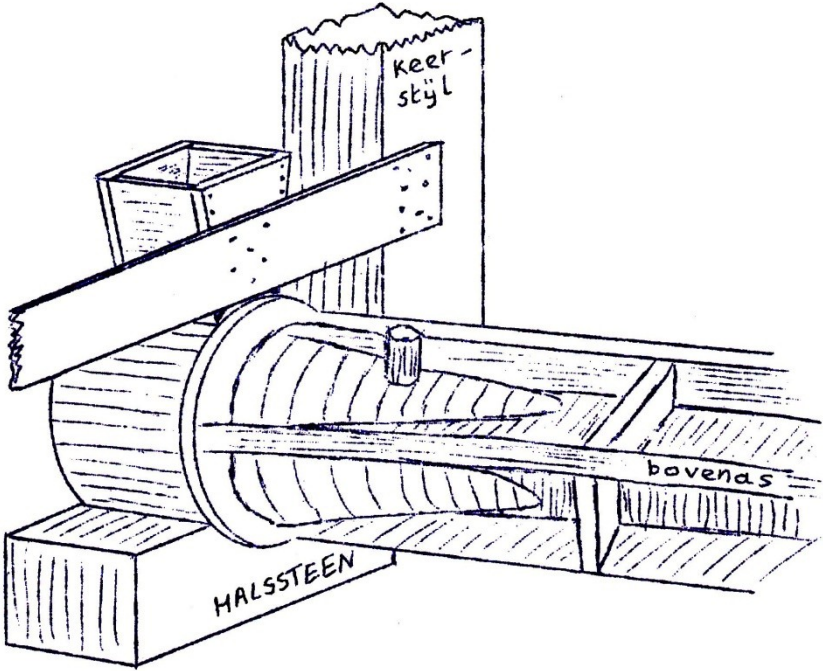
11. Smeren met talkvet

Van o.a. hals en pen, vindt tamelijk veel toepassing. Het is makkelijk in gebruik. U koopt het in grote blokken (even zoeken naar een of andere grote drogist of groothandel in drogisterij-

artikelen) en legt zo'n blok op de as. U kunt er jaren mee toe. Ik ken een molen met gebroken halssteen en pensteen, waar andere vetsoorten in korte tijd in de scheur verdwijnen, maar waar het talkvet lang meegaat, en de lagers niet warmlopen! Een nadeel van talkvet is dat het in de winter nogal hard is, en het wel een kwartiertje duurt voor een dun laagje zover zacht geworden is dat een goede smering wordt verkregen. Zelf geef ik bij kou altijd voor het malen nog een likje Shell Alvaniavet 3 (zie Den Besten deel II pag. 17). Deze twee vetsoorten schijnen elkaar wel te "verdragen". Als u met talkvet wilt werken, timmer er dan van plankjes een hokje omheen, zodat het blok vet niet weg kan glijden, ook niet bij achteruitlopen van de molen. Historisch: groot blok vet was opeens helemaal weg. Zelfs geen spoor van muizen. Bij terugtrekken van het kruis bij werkzaamheden was het vet met de as mee de andere kant opgegaan en weggeleden bleek later.

Ook bij smering met reuzel is een vetkistje boven de as erg doelmatig. Wel van tijd tot tijd het vet wat aandrukken. Meestal zit het kistje opzij, tegen de keerstijl (zie boven), maar ook een kistje boven de as (zie onderste tekening) voldoet zeer goed.

12. BIJLAGE

BOEKBESPREKING van het "TELEWEERBOEK" door Alan Watts. N.V. Teleboek, Bussum, overgenomen uit 'Hemel en dampkring' nr. 6, 1969, pag. 190, met toestemming van de redactie van dit blad.

"Teleweerboek" is een vertaling van de Engelse uitgave "Instant weather forecasting", waarvan de eerste druk in 1968 verscheen. De vertaling geschiedde door A. Roos. De Engelse titel dekt de inhoud beter dan de Nederlandse, want het boekje is bedoeld om de lezer uit het aspect van de wolken op elk ogenblik direct een verwachting te geven over de weersontwikkeling, een verwachting, die meestal slechts enkele uren en hoogstens een dag vooruit gaat.

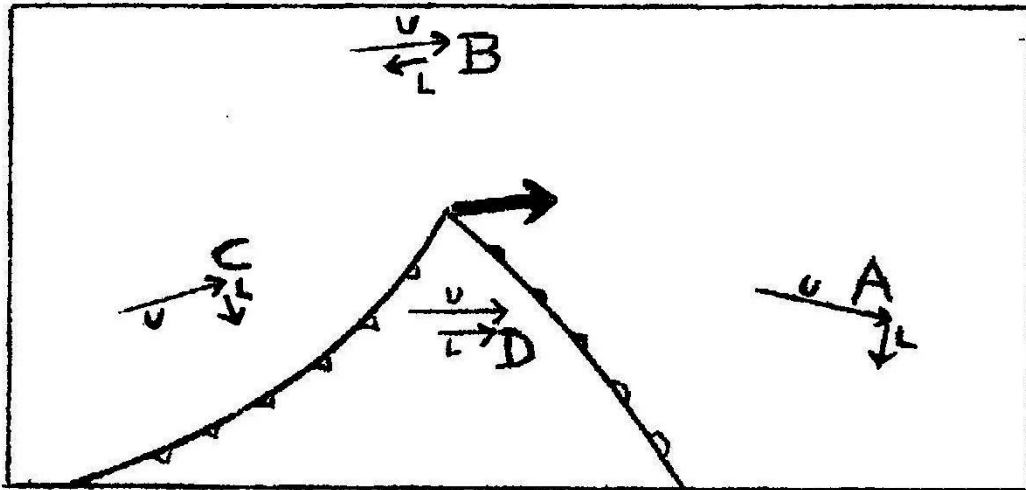
De schrijver geeft aan de hand van 24 zorgvuldig, geselecteerde wolkenfoto's (in kleur) telkens de meest waarschijnlijke ontwikkeling van een aantal weerselementen, zoals wind, zicht, neerslag, hoeveelheid bewolking en de wolkensoort, alsmede de te verwachten veranderingen van temperatuur en luchtdruk. Aangezien het weer zich niet in 24 platen laat vangen, zullen er regelmatig wolkenpartijen voorkomen, waar de lezer geen raad mee weet. Het boekje is op zulke momenten niet bruikbaar, maar toch komen die situaties minder vaak voor dan men zou denken.

We raadpleegden het boekje elke ochtend gedurende je zomermaanden. Een aspect van de hemel, dat zich niet met één van de 24 foto's liet vergelijken, deed zich gemiddeld eenmaal per vijf dagen voor. Een beroepsmeteoroloog zal een waargenomen wolkenformatie sneller thuisbrengen dan een amateur. De laatste zal in veel gevallen wel enige tijd moeten bladeren. Heeft men de met het weerbeeld overeenkomende foto gevonden, dan vindt men op de tegenoverliggende pagina een korte beschrijving van het bij de foto behorende weerbeeld. Komt deze beschrijving overeen met de waargenomen weersverschijnselen, dan kan men in een overzichtelijke tabel de te verwachten ontwikkeling van de weerselementen opzoeken. In de beschrijving worden nogal wat vaktermen gebruikt. Maar een gebruiksaanwijzing met de omschrijving van de belangrijkste meteorologische begrippen komt de volslagen leek onder de lezers tegemoet. In deze gebruiksaanwijzing staan jammer genoeg een aantal onnauwkeurigheden. In de Nederlandse uitgave ontbreekt in figuur 1 een viertal letters, die zó belangrijk zijn, dat de tekst op bladzijde 6 en 7 voor een niet-meteoroloog onbegrijpelijk is geworden. Het Engelse "Figure" is vertaald met "grafiek", maar het gaat hier in het geheel niet over grafieken. De vertaling van "jetstream" is "straalstroom" en niet de ongelukkige uitdrukking "jetstroom". De Engelse meteorologen kennen het begrip "returning polar air", hetgeen vertaald werd met "terugkerende polaire lucht". In ons land kennen we deze uitdrukking niet, wel "getransformeerd polaire lucht", die echter de Engelse uitdrukking niet geheel dekt.

In de tabellen omtrent de te verwachten weersontwikkeling zijn de volgende kolommen opgenomen: neiging, verwachting, gedurende, kans op en mogelijk. De kolommen "neiging" en "verwachting" sluiten bij elkaar aan, terwijl de kolom "gedurende" de normale (=gemiddelde) tijd aangeeft, waarbinnen de verschijnselen verwacht moeten worden. De laatste twee kolommen geven echter aanleiding tot verwarring. Er is niet aangegeven wat het verschil in kans is tussen de begrippen "kans op" en "mogelijk". Mogelijk is de kans op "kans op" groter dan de kans op "mogelijk", maar dat weten wij niet. In deze laatste kolommen staan de uitersten, die kunnen optreden en die zijn onder de kolom "kans op" dikwijls tegengesteld aan die onder "mogelijk".

Afgezien van deze bezwaren kunnen we zeggen dat het boekje veel origineels bevat en in handig formaat is uitgegeven. De indeling is zeer overzichtelijk. Elke amateurmeteoroloog zou het o.i. gaarne bezitten.

Door de heer Zwart wordt in deze boekbespreking een viertal ontbrekende letters in figuur 1 op blz. 6 genoemd. Het betreft de letters A, B, C en D, waarvan ik u hieronder de juiste plaats in bedoeld figuur aangeef, zodat u deze letters alsnog in uw boek kunt aangeven.

Over de in weerkaarten vaak gebruikte symbolen zegt dit boekje vrijwel niets. Daarvoor kunt u beter het in de literatuuropgave vermelde "Natuurgids; Het Weer" raadplegen. Daarin wordt o.a. aangegeven hoe warmte- en koudefronten op een weerkaart worden aangegeven.

Eric Zwijnenberg